

SA EXAM PAPERS

YOUR LEADING PAST YEAR EXAM PAPER
PORTAL

Visit SA Exam Papers

www.saexampapers.co.za

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA (HL)

PAPILA RA 3 (P3)

2016

TIMARAKA: 100

NKARHI: Tiawara ti2½

Papila leri ri na tipheji ta 5.

PHEJI RA SWITSUNDZUXO NA VUXOKOXOKO:

1. Papila leri ri avanyisiwile hi SWIYENGE SWIMBIRHI:

XIYENGE XA A: Switshuriwa swa xitsalwana (50)

XIYENGE XA B: Switshuriwa swa xitsalwambiko (2 x 25) (50)

LEMUKA: U languteriwa ku hlamula swivutiso SWIMBIRHI eka XIYENGE XA B.

2. Hlamula xivutiso XIN'WE eka XIYENGE XA A na swivutiso SWIMBIRHI eka XIYENGE XA B.
3. Tsala hi ririmi leri u kamberiwaka hi rona.
4. Sungula XIYENGE XIN'WANA na XIN'WANA eka pheji YINTSHWA.
5. U fanele ku kunguhata (u nga tirhisa: mepe wa miehleketo/dayagiramu/chati ya nkhluluko/marito ya nkoka, na swin'wana na swin'wana), hlela na ku hlayisisa ntirho wa wena. Nkunguhato wu fanele ku RHANGELA xitshuriwa.
6. Minkunguhato hinkwayo yi fanele ku kombisiwa hi ndlela leyi kombisaka leswaku i minkunguhato. U tsundzuxiwa ku endla nkhwati ku hingakanya minkunguhato hinkwayo ku komba leswaku i nkunguhato.
7. U tsundzuxiwa hi ku tshikelela ku tirhisa nkarhi hi ndlela leyi landzelaka:
XIYENGE XA A: 80 wa timinete
XIYENGE XA B: (2 x 35) 70 wa timinete
8. Nombora tinhlamulo ta wena ku ya hilaha tinhlokomhaka ti nomboriweke hakona eka papila leri.
9. Nhlokomhaka a yi katsiwi eka nhlayo ya marito.
10. Tsala swi saseka no vonaka.

XIYENGE XA A: SWITSHURIWA SWA XITSALWANA**XIVUTISO XA 1****SWILERISO:**

- Hlawula nhlokomhaka YIN'WE ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwana hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwana xa wena xi fanele ku va na marito ya le xikarhi ka 400–450.

- 1.1 Hakunene vukosi i mberha. [50]
- 1.2 Lebyi hi byona vukorhokeri lebyi hi byi languteleke! [50]
- 1.3 Loko a ndzi lo lehisa mbilu, xiyimo lexi a ndzi ta va ndzi xi papalatile. [50]
- 1.4 Vantshwa va hetile tidyondzo ta vona, kambe a va kumi mintirho. I ncini lexi endlaka leswaku va nga kumi mintirho? [50]
- 1.5 Varhangeri hinkwavo etikweni va fanele ku va va dyondzekile. Pfumela kumbe u kaneta. [50]
- 1.6 Xiyaxiya swifaniso leswi landzelaka laha hansi kutani u hlawula xin'we eka swona u tsala xitsalwana hi nhlokomhaka leyi u xi nyikeke yona.

1.6.1

[Xifaniso lexi xi huma eka magazini ya Skyways ya Sunguti 2016]

[50]

1.6.2

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.google.co.za]

[50]

1.6.3

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.google.co.za]

[50]

NTSENGO WA XIYENGE XA A: 50

XIYENGE XA B: SWITSHURIWA SWA XITSALWAMBIKO**XIVUTISO XA 2****SWILERISO:**

- Hlawula tinhlokomhaka TIMBIRHI ntsena leti u ti twisisaka swinene kutani u tsala switsalwambiko hi tona kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xin'wana na xin'wana xi fanele ku va na marito ya le xikarhi ka 180–200.
- Sungula nhlamulo yin'wana na yin'wana ya wena eka pheji yintshwa.

2.1 PAPILA RA XIMFUMO

Mapatu ma celekile ewadini ya le ka n'wina endzhaku ka mpfula na xihangu lexi veke kona. Tanihi muakandhawu loyi a khumbekeke, tsalela mininjhere wa masipala wa le ka n'wina papila ro kombela ku lulamiseriwa mapatu lawa. [25]

2.2 XIVIKO

A mi tekile rendzo ro ya endhawini yo karhi swin'we na swirho swin'wana swa nhlango wa n'wina wa muganga. Tsala xiviko xa kona u xi kongomisa eka mutshamaxitulu wa nhlango wa n'wina. [25]

2.3 NHLUTO

Edorobeni ra le kusuhi na le ka n'wina ka ha ku pfula vhengele ro xavisa swakudya leswi swekiweke. Tsala nhluto wa vhengele leri. [25]

2.4 N'WANGULANO

Wena na munghana wa wena ma ha ku heta ku tsala papila ra xikambelo ra dyondzo yo karhi. Tsala n'wangulano exikarhi ka n'wina vambirhi mayelana na mintlhonthlo leyi mi hlanganeke na yona na leswi mi faneleke ku swi endla ku tilulamisela ku tsala papila leri landzelaka. [25]

2.5 INTHAVHIYU

Ku tirhisiwa ka gezi hi ndlela yo siyerisana swi tisa swiphico swo tala emindyangwini. Tsala inthavhiyu leyi veke kona exikarhi ka muyimeri wa muganga na muyimeri wa khampani ya ka *Eskom*, mayelana na ku ahlula swiphico leswi. [25]

2.6 MATIMU YA MUFI

Mudzaberi wa xipanu xa n'wina xa ntlangu lowu u wu rhandzaka u lovile ekhombyeni ra movha. Tsala matimu ya yena lawa ya nga ta hlayiwa hi siku ra ku vekiwa ka yena endlwini yo hetelela. [25]

NTSENGO WA XIYENGE XA B: 50
NTSENGO WA TIMARAKA: 100